

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Булатевич Наталія, Батракіна Єлизавета

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
bulatevich@ukr.net
elizaveta.batr@gmail.com

У статті досліджено психологічні особливості осіб, які залучені до волонтерської роботи, та ціннісно-мотиваційні чинники добровольчої діяльності. На підставі аналізу ступеня афіліації й потреби в збереженні та встановленні контактів з іншими в групі респондентів, котрі займаються волонтерською роботою, та тих, які не беруть участі в добровольчій праці, встановлено, що волонтери мають вищий рівень афіліації, порівняно з групою осіб, не залучених до цієї діяльності. У результаті дослідження рівня суб'єктивного контролю та особистої відповідальності групи осіб, котрі займаються волонтерською роботою, і тих, що не залучені до добровольчої діяльності, показано, що волонтери мають вищий показник за шкалами загальної інтернальності. Це свідчить про високий рівень відчуття суб'єктивного контролю над життєвими подіями; за шкалою міжособистісних відносин, що є показником вищого рівня відчуття контролю за неформальними та формальними стосунками з іншими, можливості контролювати повагу й симпатію з боку навколишніх; за шкалою інтернальності стосовно невдач, що означає сприйняття суб'єктами неприємних подій як результату власних дій. Аналіз результатів діагностики самовідношення засвідчив, що найбільший розрив між двома групами респондентів маємо за шкалою відображеного самовідношення: волонтери володіють вищим рівнем відчуття соціальної прийнятності та суспільного схвалення власної життєдіяльності. На засаді діагностики соціально-психологічних установок двох груп респондентів у мотиваційно-потребнісній сфері встановлено, що в осіб, залучених до волонтерства, спостерігаємо домінування альтруїстичних цінностей, високі показники в орієнтаціях на процес (інтерес до справи), а також на свободу (незалежність, протидія обмеженням).

Ключові слова: волонтери, волонтерська діяльність, мотивація, цінності, соціально-психологічні установки, афіліація.

Bulatevich Natalia, Batrakina Ielyzaveta. Psychological Characteristics of Volunteers. The article analyzes psychological features of volunteers and motivational factors of volunteer activity. Based on the analysis of the degree of affiliation and the need to maintain and establish contacts with others in the group of respondents involved in volunteering and the group of respondents who did not participate in

volunteer work, it has been established that volunteers have a higher affiliation level than a group of people that not involved in volunteering. The study of the level of subjective control and personal responsibility of a group of volunteers and groups not involved in volunteering, showed that volunteers have a higher score on the scales of general internality, which is evidence of a high level of sense of subjective control over life events; on the scale of interpersonal relations, which are indicators of a higher level of sense of control of informal and formal relations with others, the ability to control the respect and sympathy of others; on the scale of failure, which means the perception of subjects of unpleasant events as a result of their own actions. It's been shown that volunteers have a higher level of sense of social acceptability and social approval of their own life. On the basis of the diagnostics of socio-psychological attitudes of the two groups of respondents in the area of the motivational needs, it was established that the people involved in volunteering activity have dominating altruistic values, high indicators in the orientations on the process, as well as on freedom (independence, resistance to restrictions).

Key words: volunteers, volunteer activity, motivation, values, social attitudes, affiliation.

Булатевич Наталия, Батракина Елизавета. Психологические особенности лиц, занимающихся волонтерской деятельностью. В статье исследуются психологические особенности личностей, участвующих в волонтерской деятельности, и ценностно-мотивационные факторы добровольческой работы. На основании рассмотрения степени аффилиации и потребности в сохранении и установлении контактов с другими в группе респондентов, участвующих в волонтерской деятельности, и тех, которые не принимают участия в добровольческих работах, установлено, что волонтеры имеют более высокий уровень аффилиации, по сравнению с группой респондентов, не вовлеченных в волонтерство. В результате исследования уровня субъективного контроля и личной ответственности группы респондентов, занимающихся волонтерской деятельностью, и тех, кто не вовлечен в нее, показано, что волонтеры имеют более высокий показатель по шкалам общей интернальности, что свидетельствует о высоком уровне ощущения субъективного контроля над жизненными событиями; по шкале межличностных отношений, что есть показателям высокого уровня ощущения контроля за неформальными и формальными отношениями с другими, возможности контролировать уважение и симпатию со стороны окружающих; по шкале интернальности в области неудач, что означает восприятие субъектами неприятных событий жизни в качестве результата собственных действий. Анализ результатов диагностики самооотношения показал, что наибольший разрыв между двумя группами респондентов имеется по шкале отраженного самооотношения: волонтеры обладают более высоким уровнем чувства социальной приемлемости и общественного одобрения собственной жизнедеятельности. На принципе диагностики социально-психологических установок двух групп респондентов в мотивационно-потребностной сфере установлено, что в тех из них, кто

вовлечен в волонтерскую деятельность, наблюдается доминирование альтруистических ценностей, высокие показатели в ориентациях на процесс (интерес к делу), а также на свободу (независимость, противодействие ограничением).

Ключевые слова: волонтеры, волонтерская деятельность, мотивация, ценности, социально-психологические установки, аффилиация.

Постановка наукової проблеми та її значення

У сучасному світі волонтерство є важливим компонентом успішного соціального розвитку особистості. Воно сприяє формуванню просоціальних життєвих стратегій, успішній побудові міжособистісних взаємин, є джерелом соціальних зв'язків та дає можливість стати професіоналом у тій чи іншій сфері діяльності. В Україні волонтерська робота поки не стала настільки поширеною й загальноприйнятою нормою поведінки, хоча її прийнято вважати одним із найбільш ефективних методів культурно-виховної роботи з молоддю. Тоталітарне минуле вітчизняного простору стало причиною наявних сьогодні проблем, пов'язаних із відсутністю мотивації громадян до самоорганізації та волонтерської діяльності, які є фундаментом розвитку демократії. Ефективні зміни уможливлються лише завдяки осмисленню фундаментальних засад функціонування суспільства. Тож один із найвагоміших аспектів – дослідження мотиваційного чинника діяльності волонтера на основі вивчення його ціннісного виміру та психологічних особливостей. Опанування ціннісної бази індивідів, котрі залучені у волонтерство, має важливе значення для поглиблення розуміння стратегій розбудови громадянського суспільства на пострадянському просторі.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблематики

Обґрунтування волонтерської діяльності з погляду еволюційного підходу можна знайти в роботах Ч. Дарвіна та Л. Грінберга. Сутність волонтерства як соціального служіння розкрито в працях Ю. Качалової, А. Ф. Лазурського, В. Решетнікова й ін. Дослідження мотивації добровольчої діяльності висвітлено в наукових розвідках С. В. Алещенка, Ю. В. Ковальової, Л. А. Кудринської, С. В. Михайлова. Проблеми волонтерської роботи з позиції соціальної допомоги стосуються П. Джордана, М. Олчмана, В. Решетнікова.

На сьогодні активно вивчаються регіональні фактори, що впливають на волонтерство (сусідство, штат, провінції та країни, де перебуває особа) (Anheier and Salamon, 1999; Mellor et al., 2009;

Rotolo and Wilson, 2011). Показано, що хоча можуть існувати регіональні відмінності, емпіричні дослідження щодо цього питання є підставою для досить суперечливих висновків (Caruto, 2009). Дослідження підтвердили, що волонтерство може компенсувати відсутність виконання інших ролей або замінити ролі, утрачені внаслідок життєвих змін, наприклад виходу на пенсію (Staines, 1980, Caro and Bass, 1997). Волонтерство також може бути очікуваною частиною соціальної ролі співробітників або батьків (Rotolo, 2000). Зазвичай, жінки залучають чоловіків до волонтерства, але не навпаки (Rotolo and Wilson, 2007). Доведено, що люди з більшою кількістю соціальних контактів, наймовірніше, будуть запрошені стати добровольцями (Arinunmahakul and Devlin, 2008; Bekkers, 2005; Okun et al., 2007; Wymer, 1999).

Багато досліджень зосереджено на важливості індивідуальних особливостей, уключаючи особистісні риси, мотивації та цінності, які спонукають людей до добровільної роботи (Mowen and Sujan, 2005). Волонтери, зазвичай, характеризуються строгим дотриманням морального обов'язку та моральною екстенсивністю (Einolf, 2010, Perry et al., 2008, Rossi, 2001). Особливості особистості, які пов'язують із волонтерством, уключають стійкість, екстраверсію, самоефективність і низький рівень невротизму (Carlo et al., 2005; Matsuba et al., 2007; Okun et al., 2007).

Отже, окремі сторони волонтерства аналізувалися в різних концепціях, проте в сучасній вітчизняній психологічній науці це питання перманентно потребує всебічного розгляду та комплексних досліджень.

Мета статті – вивчення психологічних особливостей осіб, які займаються волонтерською діяльністю. Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**:

- 1) емпірично дослідити психологічні характеристики осіб, залучених до волонтерської діяльності;
- 2) провести порівняльний аналіз психологічних характеристик тих людей, котрі включені й не включені у волонтерську діяльність.

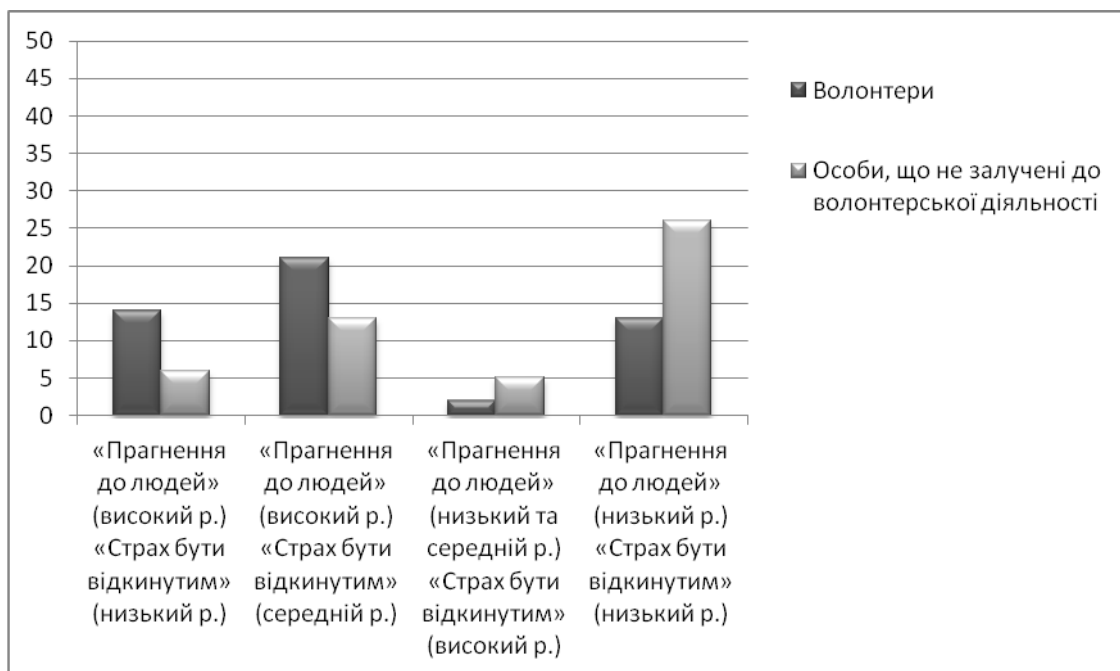
Для виконання поставлених завдань використано такі **методи**:

- опитувальник афіліації А. Мехрабіана;
- опитувальник РСК (рівень суб'єктивного контролю) Дж. Роттера;
- тест-опитувальник самовідношення В. Століна й Р. Пантелєєва;
- методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері О.Ф. Потьомкіної.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження

У дослідженні взяли участь 100 респондентів, 50 (25 жінок; 25 чоловіків) із яких займаються волонтерською діяльністю й 50 (25 жінок; 25 чоловіків) – не займаються та не залучені до будь-якої волонтерської роботи. Вік респондентів – 20–55 років.

Результати, отримані за допомогою опитувальника афіліації А. Мехрабіана, показали, що афіліативна тенденція виражена більшою мірою в осіб, які займаються волонтерською діяльністю (рис. 1).

Рис. 1. Афіліативні тенденції волонтерів та осіб, які не залучені до волонтерської діяльності

Першу категорію складають особи, у яких «прагнення до людей» має високий рівень розвитку мотиву, що одночасно поєднується з низьким рівнем мотиву «страх бути відкинутим». Особи цього типу зацікавлені в комунікації та розширенні контактів, легко знаходять спільну мову. За результатами опитування, до цієї категорії можна віднести 14 осіб, які займаються волонтерством, що становить 28 % від загальної кількості респондентів цієї групи респондентів. Серед індивідів, не включених до добровольчої діяльності подібні результати продемонстрували шість осіб, або 12 % від загальної кількості в групі.

До другої категорії віднесено індивідів, котрі мають високий рівень розвитку мотиву «прагнення до людей», який водночас поєднується із середнім рівнем розвитку мотиву «страху бути відкинутим». Такий результат спостерігаємо у 21 досліджуваного-

волонтера, що становить 42 % від загальної кількості членів досліджуваної групи. Серед осіб, котрі не займаються волонтерською діяльністю, у 13 простежено високий рівень розвитку мотиву «прагнення до людей», поєднаний із середнім рівнем розвитку мотиву «страху бути відкинутим» (26 % від загальної кількості цієї групи респондентів). Середній рівень розвитку мотиву «страх бути відкинутим» свідчить, що ці особи, незважаючи на успіх в установленні нових контактів, можуть відчувати певні переживання з приводу оцінки суспільством дій і думок.

Високий рівень розвитку мотиву «страху бути відкинутим» у сукупності з низьким та середнім рівнями розвитку мотиву «прагнення до людей» спостерігаємо лише у 2-х досліджуваних, які займаються волонтерською діяльністю, що становить 4 % від загальної вибірки групи, та в п'яти тих, які не залучені до будь-яких видів добровільних робіт (10 % від загальної кількості групи). Особа, яка володіє подібним поєднанням зазначених мотивів, активно намагається уникати контактів із людьми й прагне самотності.

Низький рівень розвитку мотиву «страху бути відкинутим» у сукупності з низьким рівнем розвитку мотиву «прагнення до людей» характеризує індивідів, які не відчувають дискомфорту від комунікації й водночас не відчувають потреби в ній. Таке поєднання цих мотиваційних тенденцій характеризує людину, котра, живучи серед людей, спілкуючись із ними, не відчуває від цього ні позитивних, ні негативних емоцій і добре себе почуває як серед людей, так і без них. До вказаної категорії входить 13 осіб, які займаються волонтерською діяльністю, а також 26 тих, котрі не займаються.

У результаті діагностики локалізації контролю над значущими подіями та рівнем особистої відповідальності за допомогою опитувальника РСК (рівень суб'єктивного контролю) Дж. Роттера отримано такі результати (табл. 1).

У зоні значущості перебувають показники за шкалами загальної інтернальності, інтернальності й сфери невдач, міжособистісних відносин і здоров'я та хвороби.

Вищі показники за шкалою загальної інтернальності у волонтерів свідчать про високий рівень суб'єктивного контролю над життєвими подіями. Індивіди з високими показниками вважають свої власні дії першопричиною більшості ситуацій у житті, відчувають можливість керувати власним життям. Водночас вони також вважають, що відповідальні за свої вчинки та життя в цілому.

Таблиця 1

Індекси груп респондентів, які займаються волонтерською діяльністю (А), та не залучених до волонтерської роботи (В)

Шкала	Серед. Індекси		U-критерій Манна-Уїтні при $p \leq 0,01$ (912), $p \leq 0,05$ (1010)	Зона
	А	В		
Шкала загальної інтернальності (ІО)	6	5	$U_{E_{МП}} = 875$	знач.
Шкала інтернальності у сфері досягнень (ІД)	6	6	$U_{E_{МП}} = 1235$	незнач.
Шкала інтернальності у сфері невдач (ІН)	6	5	$U_{E_{МП}} = 906$	знач.
Шкала інтернальності у сімейних відносинах (ІС)	5	5	$U_{E_{МП}} = 1247.5$	незнач.
Шкала інтернальності у сфері виробничих відносин (ІП)	5	5	$U_{E_{МП}} = 1245.5$	незнач.
Шкала інтернальності в міжособистісних відносин (ІМ)	7	5	$U_{E_{МП}} = 482.5$	знач.
Шкала інтернальності у ставленні до здоров'я та хвороби (ІЗ)	5	4	$U_{E_{МП}} = 863$	знач.

Наявна різниця в показниках за шкалою міжособистісних відносин, що також свідчить про відчуття у волонтерів контролю за свої неформальні й формальні відносини з іншими, можливості контролювати повагу й симпатію з боку навколишніх. На відміну від осіб із заниженим показником, такі індивіди вважають, що повинні формувати своє коло комунікації самостійно, адже його відносини з іншими – результат його поведінки та дій.

Вищі від середньої норми в осіб, котрі займаються волонтерською діяльністю, також показники за шкалами інтернальності у сферах досягнень і невдач. Високі показники за цими шкалами характеризують волонтерів як осіб, які мають високий рівень суб'єктивного контролю над емоційно позитивними подіями їхнього життя, сприймаючи успіх і життєві здобутки як результати власних досягнень, відчуваючи себе спроможними переслідувати власні цілі в майбутньому. Зовнішні обставини відходять на другий план. Відрив за шкалою інтернальності у сфері невдач означає сприйняття суб'єктами неприємних подій як результату власних дій. Розвинуте відчуття суб'єктивного контролю в ставленні неприємних подій життя може призводити до

самозвинувачень, адже інші люди та зовнішні події не сприймаються індивідом як причини ситуації, що склалася.

Група респондентів, які не займаються волонтерською діяльністю, продемонструвала низькі результати за шкалою інтернальності щодо ставлення до здоров'я й хвороби. Це означає, що такі особи вважають здоров'я, як і хворобу, результатом певних зовнішніх обставин або випадку та можуть сподіватися, що одужання гарантуватиметься діями навколишніх людей або будь-якими незалежними обставинами. Загалом рівень інтернальності в осіб, які займаються волонтерською діяльністю, незначно, проте вищий за рівень інтернальності в групі респондентів, котрі не залучені до волонтерської діяльності.

За допомогою методики дослідження самовідношення В. Століна й Р. Пантелєєва отримано такі результати (табл. 2).

Наявна різниця в показниках шкали самокерування. Дані волонтерів засвідчують незначно вищий рівень усвідомлення внутрішнього стрижня, що інтегрує їх особистість та життєдіяльність.

Таблиця 2

Показники груп респондентів, які займаються волонтерською діяльністю (А) та які не залучені до волонтерських робіт (В), за методикою В. Століна й Р. Пантелєєва.

Шкала	Середні		індекси		U-критерій Манна-Уїтні при $p \leq 0,01$ (912), $p \leq 0,05$ (1010)	Зони
	А		В			
	сирий бал	стени	сирий бал	стени		
Шкала відкритості	3	4	3	4	$U_{ЭМП} = 1245$	незнач.
Шкала самовпевненості	10	6	10	6	$U_{ЭМП} = 1181$	незнач.
Шкала самокерування	7	6	6	5	$U_{ЭМП} = 953$	невиз.
Шкала відображеного самовідношення	8	7	5	4	$U_{ЭМП} = 264$	знач.
Шкала самоцінності	8	6	8	6	$U_{ЭМП} = 1199$	незнач.
Шкала самоприйняття	6	5	8	6	$U_{ЭМП} = 631$	знач.
Шкала самоприв'язаності	2	3	3	4	$U_{ЭМП} = 738$	знач.
Шкала внутрішнього конфлікту	4	4	4	4	$U_{ЭМП} = 1242$	незнач.
Шкала самозвинувачення	5	5	5	5	$U_{ЭМП} = 1243.5$	незнач.

На буденному рівні це означає, що респонденти більше схильні вважати, що їхня доля – у їхніх власних руках. Вони відчують актуальність і послідовність своїх внутрішніх цілей. Це може бути пов'язано з тим, що волонтерська діяльність часто передбачає самостійне ініціювання суб'єктами дії проектів, націлених на суспільне благо, що передбачає автономність і більшу відповідальність. Ця шкала за змістом близька до локусу контролю.

Розрив між показниками осіб, котрі займаються волонтерською діяльністю, та респондентів, не включених у жодний вид добровольчих робіт, спостерігаємо за шкалою відображеного самовідношення (зі стеном сім у волонтерів та чотири – у групі, що не стосується волонтерства). Ця шкала включає пункти, пов'язані з очікуваним ставленням до себе з боку інших людей. Вищі значення шкали у волонтерів свідчать, що вони мають розвинутіше уявлення про те, що їхній характер та діяльність здатні викликати в інших повагу, схвалення, симпатію й розуміння. Їхня робота пов'язана з розв'язанням суспільно значущих проблем і в цілому є схвалюваною суспільством. Особливо це стосується соціального волонтерства, спрямованого на допомогу нужденним.

Існує розрив за показником самоприйняття, що свідчить про незначно вищий рівень в осіб, не залучених до волонтерства, згоди із собою, емоційного прийняття себе, нехай навіть із деякими недоліками; схвалення своїх планів і бажань. Можливо, незначно високий бал є також причиною бездіяльності в розв'язанні суспільно значущих проблем на волонтерських засадах, навіть якщо небажання брати на себе відповідальність у розв'язанні проблем за умови відсутності власної вигоди може не схвалюватись у суспільстві. Утім, особистість із високими показниками самоприйняття має тенденцію визнавати та приймати недоліки й у подальшому схвалювати свої дії.

Існує незначний відрив за шкалою самоприв'язаності, хоча потрібно зауважити, що обидві групи продемонстрували невисокі бали. Це означає, що в респондентів, котрі не залучені до волонтерської діяльності, більш виражена тенденція самоприхильності й небажання змінюватися на фоні загального позитивного ставлення до себе. Це також корелює з показником за попередньою шкалою самоприйняття, де в цієї групи респондентів спостерігали більш виражену тенденцію до самосхвалення.

Діагностика соціально-психологічних установок особистості на засаді методики О. Ф. Потьомкіної дала такі результати (див. табл. 3; 4).

Значущими відмінностями в показниках вибірок є шкали орієнтації на процес, альтруїзм, егоїзм та свободу.

Орієнтація на альтруїстичні цінності відображає гуманістичні принципи волонтерів. Це свідчить про те, що особистість має потяг до праці на користь іншим. Як громадянська мотивація альтруїзм є найвищою цінністю. Його наявність свідчить про громадянську зрілість. В усіх культурах альтруїзм оцінюється високо, трактується як риса, що заслуговує на повагу та схвалення з боку суспільства. Альтруїсти корисні для суспільства, але можуть бути небезпечними для себе, хоча відчуття психологічного комфорту від суспільно корисної діяльності від цього не зникає. Волонтерство завжди передбачає високі показники за рівнем альтруїзму, адже являє собою працю задля суспільного блага, що не супроводжується неодмінною винагородою за витрачений час і потрачені зусилля.

Таблиця 3

Виявлення установок на «альтруїзм–егоїзм», «процес–результат»

Установка	А	В	U-критерій Манна-Уїтні при $p \leq 0,01$ (912), $p \leq 0,05$ (1010)	Зона
Орієнтація на процес	7,1	4,3	$U_{ЭМП} = 188$	Знач.
Орієнтація на результат	5,1	5,8	$U_{ЭМП} = 1004$	Невизн.
Орієнтація на альтруїзм	7,6	4,8	$U_{ЭМП} = 252$	Знач.
Орієнтація на егоїзм	4,3	5,3	$U_{ЭМП} = 868$	Знач.

Таблиця 4

Виявлення установок на «свобода–влада», «праця–гроші»

Установка	А	В	U-критерій Манна-Уїтні при $p \leq 0,01$ (912), $p \leq 0,05$ (1010)	Зона
Орієнтація на працю	5,8	5,3	$U_{ЭМП} = 1066.5$	Незнач.
Орієнтація на свободу	6,8	5,1	$U_{ЭМП} = 597.5$	Знач.
Орієнтація на владу	4,2	4,7	$U_{ЭМП} = 1041.5$	Незнач.
Орієнтація на гроші	5,2	4,8	$U_{ЭМП} = 1085.5$	Незнач.

Розрив за шкалою орієнтації на процес свідчить про те, що такі індивіди шукають, передусім, цікаву роботу, що задовольняє їхні психологічні потреби. У випадку волонтерської діяльності це може бути потреба творити добро, бути суспільно корисним, трансформувати навколишнє середовище відповідно до загальноприйнятих ідеалів гуманності. Саме залучення до добровольчої діяльності, що пов'язується з цими аспектами процесу, приносить психологічне задоволення суб'єкту дії від самого процесу реалізації. Досягнення певної чіткої мети має другорядне значення, на першому місці – інтерес до самої справи, що потребує виконання. Її існування у волонтерській діяльності, досить різнопланової за своїм характером, має другорядне значення. Процесуальна спрямованість не означає перешкоду результативності, але передбачає інтерес до виду різноманітних робіт, які не мають на меті виконання суто технічних завдань для досягнення результатів та отримання винагороди, що мотивує до їх швидкої та чіткої імплементації. Процесуальна спрямованість не означає ігнорування результату, який може бути вираженим у наданні допомоги іншим людям та задоволенні їхніх потреб.

Високий показник свободи вказує на те, що для волонтерів вона є однією з основоположних цінностей, присутня нетерпимість до обмежень та відсутність страху відстоювання своєї незалежності. Волонтерство є творчою діяльністю, де свобода мислення – один із найголовніших каталізаторів її успішної реалізації. Водночас вона тісно пов'язана із суспільними ідеалами громадянства (одним з основоположних є свобода), адже найчастіше волонтери за сумісництвом також є досить активними громадськими діячами.

Зауважимо, що в цій методиці дуже часто високі показники свободи поєднуються з високими даними орієнтації на працю. Високі показники за цим параметром характеризують особистостей, котрі заради продуктивної праці готові жертвувати вільним часом, отримуючи задоволення від процесу. Високі показники цієї установки часто стають пояснювальною причиною того, чому індивіди або групи людей працюють без винагороди й в економічній сфері.

Одним із виражених розривів є відмінність за шкалою «егоїзм», що означає сконцентрованість особистості на власних інтересах, але не передбачає зведення інтересів лише до матеріальної вигоди. На нашу думку, результат групи респондентів не може нам дати можливості трактувати осіб, котрі проходили діагностику, виключно

як егоїстично спрямованих, адже цей розрив досить помірний. Очевидний той факт, що в цієї групи егоїстична орієнтація домінує над альтруїстичною, що дає нам можливість стверджувати, що потяг до добровольчої діяльності в цієї групи буде значно нижчим, аніж в осіб із домінуванням альтруїстичного виміру.

Висновки та перспективи подальших досліджень

У ході дослідження психологічних особливостей осіб, які займаються волонтерською діяльністю, встановлено, що волонтери мають вищий рівень афіліації, порівняно з людьми, не залученими до волонтерської діяльності. Волонтери відзначаються вищим рівнем відчуття суб'єктивного контролю над життєвими подіями, контролю за неформальними й формальними відносинами з іншими, поваги та симпатії з боку навколишніх, високий рівень суб'єктивного контролю над емоційно позитивними й неприємними подіями їхнього життя. Респонденти, котрі займаються волонтерською діяльністю, на відміну від тих, які не залучені до добровільних робіт, продемонстрували вищий рівень усвідомлення внутрішнього стрижня, що інтегрує їхню особистість і життєдіяльність, а також більш схильні вважати, що їхній характер та діяльність здатні викликати в інших повагу, схвалення, симпатію й розуміння. В орієнтаціях мотиваційно-потребнісної сфери волонтерів домінують альтруїстичні цінності. Високі показники в орієнтаціях на процес (на першому місці – інтерес до самої справи, а не результату), а також на свободу (відсутність страху відстоювання своєї незалежності).

На нашу думку, окремого дослідження потребує вплив волонтерської діяльності на психологічні особливості, детального аналізу – вивчення психологічних ефектів волонтерства та дослідження питання щодо того чи можуть особливості добровольчої роботи стати факторами позитивних змін у різних вимірах розвитку особистості.

Література

1. Anheier, H. K., Salamon, L. M. (1999). Volunteering in crossnational perspective: initial comparisons. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 43–65.
2. Apinunmahakul, A, Devlin, R. A. (2008). Social networks and private philanthropy. *Journal of Public Economics*, 92, 309–328.
3. Bekkers, R. (2005). Participation in voluntary associations: relations with resources, personality, and political values. *Political Psychology*, 26(3), 439–454.
4. Caputo, R. (2009). Religious capital and intergenerational transmission of volunteering as correlates of civic engagement. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(6), 983–1002.

5. Carlo, G., Okun, M. A., Knight, G. P., et al. (2005). The interplay of traits and motives on volunteering: agreeableness, extraversion and prosocial value motivation. *Personality and Individual Differences*, 38, 1293–1305.

6. Caro, F. G., Bass, S. A. (1997). Receptivity to volunteering in the immediate postretirement period. *Journal of Applied Gerontology*, 16(4), 427–442.

7. Einolf, C. J. 2010. Does extensivity form part of the altruistic personality? An empirical test of Oliner and Oliner's theory. *Social Science Research*, 39, 142–151.

8. Matsuba, M. K., Hart, D., Atkins, R. (2007). Psychological and social-structural influences on commitment to volunteering. *Journal of Research in Personality*, 41, 889–907.

9. Okun, M. A., Pugliese, J., Rook, K. S. (2007). Unpacking the relation between extraversion and volunteering in later life: the role of social capital. *Personality and Individual Differences*, 42, 1467–1477.

10. Mellor, D., Hayashi, Y., Stokes, M., Firth, L., Lake, L., Staples, M, Chambers, S, Cummins R. (2009). Volunteering and its relationship with personal and neighborhood wellbeing. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(1), 144–159.

11. Mowen, J. C., Sujun, H. (2005). Volunteer behavior: a hierarchical model approach for investigating its trait and functional motives antecedents. *Journal of Consumer Psychology*, 15(2), 170–182.

12. Perry, J. L., Brudney, J. L., Coursey, D., Littlepage, L. (2008). What drives morally committed citizens? A study of the antecedents of public service motivation. *Public Administration Review*, 68(3), 445–458.

13. Rossi, A. S. (ed). 2001. *Caring and Doing for Others: Social Responsibility in the Domains of Work, Family, and Community*. University of Chicago Press: Chicago.

14. Rotolo, T. (2000). A time to join, a time to quit: the influence of life cycle transitions on voluntary association membership. *Social Forces*, 78, 1133–1161.

15. Rotolo, T., Wilson, J. (2007). The effects of children and employment status on the volunteer work of American women. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 487–503.

16. Rotolo, T., Wilson, J. (2011). State-level differences in volunteerism in the United States: research based on demographic, institutional and cultural macro-level theories. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. DOI:10.1177/0899764011412383

17. Staines, G. L. (1980). Spillover versus compensation: a review of the literature on the relationship between work and nonwork. *Human Relations*, 33(2), 111–129.

18. Wymer, W. W. (1999). Understanding volunteer markets: the case of senior volunteers. *Journal of Nonprofit and Public Sector Marketing*, 6(2/3), 1–23.

References

1. Anheier, H. K.; Salamon L. M. (1999). Volunteering in crossnational perspective: initial comparisons. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 43–65.

2. Apinunmahakul, A.; Devlin, R. A. (2008). Social networks and private philanthropy. *Journal of Public Economics*, 92, 309–328.

3. Bekkers, R. (2005). Participation in voluntary associations: relations with resources, personality, and political values. *Political Psychology*, 26(3), 439–454.

4. Caputo, R. (2009). Religious capital and intergenerational transmission of volunteering as correlates of civic engagement. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(6), 983–1002.
5. Carlo, G.; Okun, M. A. ; Knight, G. P., et al. (2005). The interplay of traits and motives on volunteering: agreeableness, extraversion and prosocial value motivation. *Personality and Individual Differences*, 38, 1293–1305.
6. Caro, F. G. ; Bass, S. A. (1997). Receptivity to volunteering in the immediate postretirement period. *Journal of Applied Gerontology*, 16(4), 427–442.
7. Einolf, C. J. 2010. Does extensivity form part of the altruistic personality? An empirical test of Oliner and Oliner’s theory. *Social Science Research*, 39, 142–151.
8. Matsuba, M. K.; Hart, D.; Atkins, R. (2007). Psychological and social-structural influences on commitment to volunteering. *Journal of Research in Personality*, 41, 889–907.
9. Okun, M. A.; Pugliese, J.; Rook, K. S. (2007). Unpacking the relation between extraversion and volunteering in later life: the role of social capital. *Personality and Individual Differences*, 42, 1467–1477.
10. Mellor, D.; Hayashi, Y.; Stokes, M.; Firth, L.; Lake, L.; Staples, M.; Chambers, S.; Cummins, R. (2009). Volunteering and its relationship with personal and neighborhood wellbeing. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(1), 144–159.
11. Mowen, J. C.; Sujun, H. (2005). Volunteer behavior: a hierarchical model approach for investigating its trait and functional motives antecedents. *Journal of Consumer Psychology*, 15(2), 170–182.
12. Perry, J. L.; Brudney, J. L.; Coursey, D.; Littlepage, L. (2008). What drives morally committed citizens? A study of the antecedents of public service motivation. *Public Administration Review*, 68(3), 445–458.
13. Rossi, A. S. (ed). 2001. *Caring and Doing for Others: Social Responsibility in the Domains of Work, Family, and Community*. University of Chicago Press: Chicago.
14. Rotolo, T. (2000). A time to join, a time to quit: the influence of life cycle transitions on voluntary association membership. *Social Forces*, 78, 1133–1161.
15. Rotolo, T.; Wilson, J. (2007). The effects of children and employment status on the volunteer work of American women. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 487–503.
16. Rotolo, T.; Wilson, J. (2011). State-level differences in volunteerism in the United States: research based on demographic, institutional and cultural macro-level theories. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. DOI:10.1177/0899764011412383
17. Staines, G. L. (1980). Spillover versus compensation: a review of the literature on the relationship between work and nonwork. *Human Relations*, 33(2), 111–129.
18. Wymer, W. W. (1999). Understanding volunteer markets: the case of senior volunteers. *Journal of Nonprofit and Public Sector Marketing*, 6(2/3), 1–23.

Received: 08.05.2019

Accepted: 15.05.2019